

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ ЇЇ ВСТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Проблематика політичної культури щораз частіше стає предметом наукових досліджень, що зумовлено безперечною її значущістю в існуванні й трансформуванні українського суспільства. **Мета дослідження** - проаналізувати, як відбувається процес становлення політичної культури в Україні. **Об'єкт дослідження** - політична культура України. **Предмет дослідження** – проблеми і суперечності встановлення політичної культури. **Завдання:** визначити процес становлення політичної культури в Україні; проаналізувати етапи формування політичної культури; розкрити основні проблеми політичної культури. Успішна реалізація проекту модернізації українського суспільства і української держави неможлива без урахування специфічних рис і особливостей розвитку політичної культури нашого народу. Ігнорування цих особливостей протягом новітньої української незалежності призводить до посилення суперечностей і розгортання криз політичного розвитку. З огляду на євроінтеграційні орієнтації України важливо розглядати політичну культуру не просто як показник рівня демократії в суспільстві, але й як чинник її становлення, оскільки, як зазначали класики концепції політичної культури Г. Алмонд і С. Верба: «Розвиток стабільного та ефективного демократичного правління залежить від чогось більшого, ніж урядові структури і політичний процес. Він залежить від політичної культури. Якщо ця культура не здатна підтримати демократичну систему, то шанси останньої на успіх незначні» [1, с. 478]. Політична культура, вимірювана за критеріями Заходу, — це встановлений стан, який формується впродовж десятиліть і навіть століть, а не є таким, що створюється за кілька років. На це звертає увагу Б. Цимбалістий, який підкреслює, що «політична культура — це продукт історичного розвитку та досвіду народу. У випадку України цей досвід був гірким... Для того, щоб зрозуміти політичну культуру українців, треба звернути увагу на джерела впливу, які протягом історичного шляху стимулювали чи спиняли розвиток української політичної культури». Б. Цимбалістий виокремлює три особливості історії України, які мали важливий вплив на розвиток української політичної культури: 1. Багатовікова бездержавність, тобто відсутність нагоди здобувати досвід влади, бути нарівні у стосунках з іншими народами й почуватися вільним господарем на своїй землі. 2. Розчленування української території та включення її частин у різні держави з різними культурами, політичними системами, що призвело до психологічного, побутового і політичного відчуження між різними частинами українського народу. 3. Багатократна денаціоналізація провідної верстви України, у XVI–XVII ст. наша боярська і шляхетська верства спольщилася. У XVIII–XIX ст. нащадки козацьких старшин зросійщилися. У XX ст. пролетарська провідна верства була знищена або здебільшого пішла на службу інтересів советсько-російської імперії [2, с. 78]. Політична культура радянського періоду відзначалася стійкістю і постійністю відтворювання, що досягалося ефективною системою соціалізації через засоби тотального контролю за населенням з боку правлячого класу. Характер політичної культури цього періоду криється у глибокому соціальному та культурному розриві між верхівкою суспільства і основною частиною населення [4, с. 913]. Переважна більшість громадян розвинених країн Заходу вважає демократію найкращою формою правління. Тоталітарна свідомість проявляється у пригніченості громадянської гідності, у відчутті страху перед владою. Це також і байдуже ставлення громадян до цінностей демократії, відсутність потреб і вміння користуватися власними правами і свободами, відсутність традицій боротьби за них [3, с.12]. У пострадянських суспільствах залишається багато ознак тоталітарної недемократичної свідомості, які заперечують належний рівень громадянськості. Перехідний період, в якому нині перебуває Україна позначається певними особливостями. Українське суспільство, яке 1991 р. порвало з комуністичною ідеологією та радянською системою, було – і незважаючи на декомунізацію, яка триває – частково залишається ще продуктом цієї

системи, тому очевидними є певні елементи так званої радянської ідентичності, які виявляють себе навіть в умовах сучасної складної ситуації військових дій на сході країни. І якщо частина українців відкинула поза етнічну імперську радянську політичну концепцію громадянства як штучну вигадку, то для певної частини населення за наявної певної пропагандистської інформаційної обробки свідомості зберігається дієвість і значущість цього концепту у певному співвідношенні з ідеями багато-культурності й гуманізму. Тут доцільно згадати, що політична культура як особливе, пов'язане з духовним буттям людей, їх цінностями, традиціями політичне явище має таку ж тривалу історію, як і політика в цілому. Тому як ніколи слушною виявляється думка академіка І. Кураса про те, що політична культура – це певною мірою історія хвороб суспільства як щойно придбаних, так і генетично успадкованих [5, с. 475]. Сьогодні політична культура в Україні формується і розвивається на підставі осмислення наших реалій та під впливом діяльності численних політичних партій, які відображають інтереси певних груп, діячів, але аж ніяк не суспільні інтереси [6, с. 4]. Як зауважував О. Рудакевич, основними чинниками, що сприяють формуванню власної політичної культури, є такі [7, с. 29]: лібералізація і демократизація суспільних відносин, внаслідок чого створюються умови для політичної творчості еліти і широких верств населення; пропаганда знань про історичний досвід українського та інших народів і про сучасні досягнення світового співтовариства; підтримка різноманітних ініціатив, новацій, експериментів, вивчення і поширення вітчизняного політичного досвіду; залучення науковців до розробки політичних технологій і програм; поширення джерельної бази формування новітньої політичної культури і створення умов для прояву позитивних тенденцій у політичному житті. **Висновок:** демократичну політичну культуру можна сформувати шляхом перетворення суспільства на справді демократичне, яке надає можливість кожному громадянину вільно брати участь у політичному житті, створює належні умови для розвитку культури та освіти, дбає про духовний і моральний стан населення. Тому політична культура нового суспільства, яка формується в незалежній Україні, мусить бути культурою злагоди, громадянського миру, пошани до свобод і прав людини.

Література

1. Алмонд Г. *Громадянська культура: політичні установки і демократія в п'яти країнах* / Г. Алмонд, С. Верба ; [пер. з англ. Е. Генделя]. – М. : Мысль, 2014. – 500 с.
2. Цимбалістий Б. Політична культура українців // *Сучасність*. — 1994. — № 4.
3. Алмонд Г.А., Верба С. *Громадянська культура і стабільність демократії* [Текст] / Г.Алмонд // *Поліс*. – 1992. – № 4.
4. Українська Гельсінська Група 1978–1982. *Документи і матеріали*. — Торонто-Балтимор: Укр. вид-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1983.
5. Курас І. Ф. *Етнополітика: історія і сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років* / І. Ф. Курас. – К. : УПІЕНД, 1999. – 656 с.
6. Дергачов О. *Місце політичних партій у здійсненні влади в Україні* // *Політична думка*. — 2000. — № 1.
7. Рудакевич О., Гутор М. *Політичне відродження українського народу (Шляхи формування новітньої української політичної культури)*. — Тернопіль: Поліграфіст, 1998.
8. Ковтун І. *Один із аспектів взаємодії релігії та суспільства* [Електронний ресурс] / Ігор Ковтун
9. Ковтун І. *Про «онтологічне» підґрунтя поняття буття* [Електронний ресурс] / Ігор Ковтун
10. *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія* / Т.В.Гончарук, Н.В.Гнасевиц, М.І.Гурик, О.М.Рудакевич, Р.Ю.Чигур, М.Л.Шумка; за ред. професора О.М.Рудакевича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 256с.